

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.6.1](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.6.1)

УДК 351

*Л. В. Антонова,
д. держ. упр., професор, професор кафедри обліку і аудиту,
Чорноморський національний університет ім. П. Могили, м. Миколаїв, Україна
ORCID ID: 0000-0003-2975-6453*

*О. М. Штирков,
к. держ. упр., доцент, завідувач кафедри місцевого самоврядування та регіонального розвитку,
Інститут державного управління Чорноморського національного університету
ім. П. Могили, м. Миколаїв, Україна
ORCID ID : 0000-0002-7627-3721*

КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

*L. Antonova
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Professor of the Department of Accounting and Auditing, Petro Mohyla Black Sea National University
O. Shtyrov
PhD in Public Administration, Associate Professor,
Institute of Public Administration, Petro Mohyla Black Sea National University*

COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITIES WITH INSTITUTIONS OF CIVIL SOCIETY

У статті наголошено, що громадянське суспільство стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля. Важливо, щоб як представники громадянського суспільства, так і представники органів публічної влади були націлені на досягнення консенсусу та на формування системи цінностей, які б об'єднували суспільство. Констатовано затребуваність і перспективність застосування сучасних комунікативних технологій у процесі налагодження взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства (ІГС) та участі громадян в управлінні справами держави. Зазначено, що для органів публічної влади розвиток глобальних інформаційно-комунікаційних мереж зумовлює гостроту питання розробки та системної реалізації комунікативної політики, встановлення та підтримання сталих комунікативних зв'язків між суб'єктами й об'єктами, використання спеціальних засобів інформаційного обміну, завдяки яким забезпечується та безпосередньо здійснюється управлінський процес, а також готовності та здатності їх до співробітництва та діалогу. Зроблено такі узагальнення: взаємодія органів публічної влади і ІГС є досить розбудованим та багатовимірним процесом, має інтегральний характер та охоплює широкий спектр проблем; для забезпечення ефективності взаємодії органів публічної влади і ІГС учасники процесу взаємодії повинні бути відкритими до спілкування та відмовитись від будь-яких ідеологічних або політичних

упереджень; учасники взаємодії роблять свій внесок у компроміси та їх втілення; виключається нав'язування позицій або перемога інтересів однієї сторони за рахунок іншої; взаємодія органів публічної влади і ІГС має ґрунтуватися на п'яти головних процесах: об'єднання, визнання, комунікація, взаєморозуміння, довіра; для ефективної взаємодії органів публічної влади і ІГС необхідним є постійний обмін інформацією, що за умови системності формує комунікативну політику, забезпечує зворотний зв'язок та перехід від одностороннього інформування громадян про дії влади до двосторонньої комунікації «ІГС – орган публічної влади – ІГС». Доведено, що оптимальною моделлю взаємодії органів влади з ІГС є модель «партнерство та діалог». Представлено комплекс системних заходів для її ефективної реалізації.

The article emphasizes that civil society is becoming an effective factor in state formation under the condition of constructive and socially responsible dialogue with the state within the legal field. It is important that both civil society and public authorities aim to reach consensus and build a system of values that unite society. The demand and prospects of application of modern communication technologies in the process of establishing interaction of public authorities with civil society institutions/ organisations (CSOs) and participation of citizens in the management of state affairs are stated. It is noted that for public authorities the development of global information and communication networks causes the urgency of the development and systematic implementation of communication policy, establishing and maintaining sustainable communication links between entities and objects, the use of special means of information exchange, which provides and the management process is carried out directly, as well as their readiness and ability for cooperation and dialogue. The following generalizations have been made: the interaction between public authorities and CSOs is a fairly well-developed and multidimensional process, is integrated and covers a wide range of issues; to ensure the effectiveness of the interaction between public authorities and CSOs, the participants in the interaction process must be open to communication and refrain from any ideological or political prejudices; participants in the interaction contribute to compromises and their implementation; there is no imposition of positions or victory of interests of one party at the expense of another; the interaction between public authorities and CSOs should be based on five main processes: unification, recognition, communication, mutual understanding, trust; for effective interaction between public authorities and CSOs, it is necessary to constantly exchange information, which, provided the system is formed, forms a communication policy, provides feedback and the transition from unilateral informing citizens about government actions to two-way communication "CSO - public authority - CSO". It is proved that the optimal model of interaction between the authorities and CSOs is the model of "partnership and dialogue". A set of systemic measures for its effective implementation is presented.

Ключові слова. Комунікативні технології; взаємодія; публічне управління; органи публічної влади; інститути громадянського суспільства; комунікативна політика.

Key words. Communication technologies; interaction; public administration; public authorities; civil society institutions; communication policy.

Постановка проблеми. Сильна держава неможлива без розвиненого громадянського суспільства, яке стає дієвим чинником державотворення за умови конструктивного та соціально відповідального діалогу з державою в межах правового поля. Важливо, щоб як представники громадянського суспільства, так і представники органів публічної влади були націлені на досягнення консенсусу та формування системи цінностей, які б об'єднували суспільство. Адже перехід від традиційного суспільства з елементами авторитаризму, від держави, хворої на корупцію, до соціально орієнтованого суспільства і демократичної та відкритої держави вимагає нового бачення на вибір та застосування інструментів суспільних реформ, у тому числі і в частині ліквідації джерел суспільних суперечностей і конфліктів. Це, безперечно, потребує участі громадян у процесі прийняття та реалізації суспільно важливих рішень з економічних, соціальних та культурних проблем, адже будь-які політико-правові чи економічні перетворення ніколи не досягатимуть мети без підтримки громадянського суспільства.

У зв'язку з цим не можна не відзначити затребуваність і перспективність застосування сучасних комунікативних технологій у процесі налагодження взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства (ІГС) та участі громадян в управлінні справами держави. Адже суспільство на сьогодні надзвичайно гостро відчуває потребу в розв'язанні гострих суперечностей, що виявляються між наявним усвідомленням необхідності вдосконалення взаємовідносин влади та громадськості, проявом чого є діалогова взаємодія, та ігноруванням владними структурами діалогового спілкування з громадянами. У свою чергу, для органів публічної влади розвиток глобальних інформаційно-комунікативних мереж зумовлює гостроту питання розробки та системної реалізації комунікативної політики, встановлення та підтримання сталих комунікативних зв'язків між його суб'єктами й об'єктами, використання спеціальних засобів інформаційного обміну, завдяки яким забезпечується та безпосередньо здійснюється управлінський процес, а також готовності та здатності їх до співробітництва та діалога.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблема формування комунікативної складової взаємодії взагалі та взаємодії в системі публічного управління зокрема була й є предметом розгляду психологів, педагогів, соціологів, економістів, політологів, управлінців, оскільки є одним із механізмів досягнення результативності у професійній діяльності. Так у теорії інформаційного суспільства феномен комунікативних процесів досліджували Д. Белл, Е. Тоффлер. Моделі комунікації описували Р. Барт, Н. Вінер, Г. Лассауел, М. Фуко, види соціальної комунікації – П. Бурдьє, С. Вулгар, Т. Кун, Б. Латур, М. Полані, Р. Харе. Проблематика комунікативної складової в умовах демократії висвітлена в публікаціях В. Андрущенко, В. Беха, В. Купрія, Д. Сірика. Такі науковці, як М. Братковський, Н. Гаєва, Д. Дзвінчук, В. Дрешпак, В. Смелянов, О. Крутій, М. Лашкіна, В. Новак, Н. Пеліванова, С. Сergyin, досліджували проблеми налагодження комунікативних каналів взаємодії між громадськими організаціями й органами публічної влади. Але питання впровадження комунікативних технологій у процеси взаємодії органів публічної влади з ІГС з метою надання останнім статусу партнера держави у реалізації нормотворчих, правозастосовчих та правоохоронних функцій так і залишаються досить актуальними, набуваючи нових рис та гострих кутів під впливом суспільних зрушень та недоліків існуючої системи управління.

Постановка завдання. Головною метою дослідження є аналіз проблем упровадження сучасних комунікативних технологій у процеси налагодження взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства та представлення за результатами їх систематизації комплексу системних заходів щодо їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розвиток громадянського суспільства в Україні за останні роки характеризується такими тенденціями: з одного боку, громадянське суспільство розвивалося як незалежний і потужний чинник суспільного поступу; з іншого – держава намагалася співпрацювати з громадянським суспільством, формуючи його «зверху». Для цього були ухвалені закони та нормативні акти, які визначали «правила гри». Початок був покладений затвердженням у 2012 р. Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та Плану першочергових заходів з її реалізації. Удосконалювалося нормативно-правове забезпечення розвитку громадянського суспільства в Україні в напрямі його подальшого наближення до відповідних європейських стандартів (уведення у дію з січня 2013 р. Закону України «Про громадські об'єднання» та інших нормативно-правових актів) [8].

Успішно реалізовувалися на практиці норми Закону України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13.01.2011 р., що забезпечує широкі можливості доступу громадян до інформації про діяльність органів влади. Цей закон є потужним інформаційним інструментом забезпечення прозорості і відкритості суб'єктів владних повноважень – «інструментом правди», який доводить на практиці, що громадянин України наймає владу і контролює її роботу.

Детально регламентує механізми залучення та участі громадськості до обговорення державної політики Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадян у формуванні та реалізації державної політики».

У зв'язку із закінченням терміну реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 рр. активно відбувається розроблення проекту Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки (далі - Національна стратегія). Як зазначають аналітики, «процес розробки нового документу державної політики потребує вивчення недоліків чинної Національної стратегії та проблем її реалізації, формування завдань та заходів із врахуванням нових викликів громадянського суспільства та розширення громадської участі у виробленні пропозицій державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства» [7].

Також Національним інститутом стратегічних досліджень наголошується, що «при створенні проекту Національної стратегії необхідно взяти за основу рекомендації Дорожньої карти правових реформ для громадянського суспільства, яка чітко та актуально презентує порядок денний реформ для громадянського суспільства в Україні, який не лише містить у собі деталізовану картину проблем, труднощів та перешкод, з якими зіштовхується громадський сектор, але й пропонує комплекс кроків, які дозволять ці проблеми вирішити [7].

Також сприяла утвердженню відкритості та публічності у процесах державного управління участь України у міжнародній Ініціативі «Партнерство «Відкритий уряд». У різних регіонах держави поширилася практика розробки та прийняття регіональних програм сприяння розвитку громадянського суспільства.

Певні досягнення в досліджуваній сфері підтверджують відпрацьовані на практиці такі форми взаємодії органів публічної влади з ІГС, що визначені українським законодавством (рис. 1).



Рис. 1. Правові форми взаємодії органів публічної влади з інститутами громадянського суспільства
Джерело: систематизовано за даними [9]

Однак, незважаючи на сформовану в цілому нормативно-правову базу для розвитку громадянського суспільства, в Україні відсутнє сприятливе середовище для мобілізації активних громадян з метою вирішення стратегічних для розвитку українського соціуму проблем.

Тож принципово важливим у становленні та розвитку різних моделей соціальної демократії в Україні є налагодження партнерських відносин органів публічної влади з ІГС та забезпечення їхньої повноцінної участі у процесі вироблення суспільно важливих рішень.

Подібна співпраця є вигідною для обох сторін, адже, з одного боку, вона сприяє активнішому залученню громадян до системи публічної політики та управління (передусім на місцевому та регіональному рівні), з іншого – спонукає державу розробляти нові механізми взаємодії з ІГС, які частково звільняють державу від надання окремих послуг населенню [1, с. 5].

Незважаючи на курс Президента України на інформаційну відкритість органів публічної влади та допоміжних органів, створених Президентом України, рівень здатності органів влади спілкуватися з представниками ІГС, пояснюючи свої рішення, виявляючи запити і з'ясовуючи позиції різних соціальних груп, залишається низьким.

На сьогодні не вирішено певні завдання, розв'язання яких є необхідним для налагодження повноцінної взаємодії органів влади та ІГС, а саме:

- налагодження системи моніторингу запитів громадськості на певні державні рішення;
- запровадження єдиних стандартів взаємодії між органами влади та громадськістю для всіх владних інститутів.
- регламентування діяльності прес-служб органів публічної влади;
- визначення кола значущих проблем, за якими має бути закріплена обов'язковість дослідження думки громадськості;
- регламентування порядку проведення моніторингу й аналізу реакції громадськості на дії посадових осіб та органу влади в цілому.

За таких обставин діалектичну можливість розвитку взаємодії органів влади та ІГС забезпечує інформація, якою обмінюються елементи/ учасники. Сприйняття, переробка та передача інформації є тією самою основою, яка формує перспективу подальшої поведінки учасників певної системи, в нашому випадку - взаємодії, адже в публічній сфері мова йде про інформаційний вплив (як прояв інформаційних відносин), за умов якого наявність і надання необхідної інформації є основою для формування певної поведінки суб'єктів взаємодії. Правильно підібрана інформація вибудовується в конкретну управлінську модель, що може бути застосована до індивіда (або соціальної групи) з урахуванням конкретних умов і обставин.

Отже, таке становище вимагає посилення комунікативної складової процесів взаємодії органів влади та ІГС як стратегічно важливого, ключового ресурсу ефективності виконання свого призначення сторонами. У загальному форматі ефективні комунікації як у середині самої системи публічного управління, так і зовні, із суспільством мають ґрунтуватися на певних параметрах успіху, а саме [6, с. 14]:

- увага – означає наскільки повідомлення привертає увагу потенційних споживачів, до кого спрямовано, хто його використає;
- ідентифікація – відбувається тоді, коли результатом впливу повідомлення на аудиторію є утворення у свідомості його отримувачів відповідного ланцюжка «повідомлення – джерело повідомлення – організація чи установа, якої воно стосується». Відсутність такого ланцюжка породжує те, що дослідники називають «сліпою комунікацією», коли не відбувається усвідомлення, хто і з якого приводу інформує;
- позитивний інтерес – з'являється тоді, коли комунікація будується переважно на позитивних емоціях;
- довіра – джерело і зміст інформації повинні викликати довіру з боку цільової аудиторії, довіра виникає тоді, коли більше й краще поінформований, а сучасні інформаційні технології дають для цього великі можливості, тільки треба ними вміло користуватися;
- доступність – зміст інформації подається в зрозумілій формі, чітких поняттях, з конкретними цілями, близькими до потреб аудиторії задля стимулювання уваги, інтересу, сприйняття змісту;
- асоціативність – знакова система повідомлення чи обрана символіка повинні викликати певні асоціації у конкретної аудиторії;
- динамізм – повідомлення має бути активним для того, щоб спонукати аудиторію відповідним чином сприймати чи діяти, оскільки всі, без винятку, комунікації впливають на їх учасників на трьох рівнях: когнітивному – сфера свідомості; конативному – сфера підсвідомості; афективному – сфера установок.

Кожен учасник взаємодії має власні позиції в комунікативному просторі: володіє певними можливостями доступу до ресурсів, має потенціал застосування тих чи інших комунікативних технологій та володіє певним рівнем чутливості до комунікативних загроз. З метою запобігання комунікативним ризикам на основі існуючого законодавства необхідна розробка моделей взаємодії влади та ІГС.

У науковій літературі представлено багато різних моделей комунікації, що виникають на основі різних завдань, які стоять перед дослідником. У науковій літературі наявні різноманітні класифікації: соціологічні; психологічні; семіотичні тощо [2, с. 71].

Найбільшого поширення для практичного застосування на сьогоднішній день в інтегративних системах знаходять такі моделі комунікації:

1. Авторитарна модель - ґрунтується на максимальному обмеженні свободи інформації і жорсткому адміністративно-управлінському контролі за діяльністю ЗМІ. Дана модель описана У. Шраммом і Д. Маккуейлом.

2. Двостороння асиметрична модель - передбачає зворотний зв'язок, зберігаючи при цьому владу комунікатора над комунікацією, що і створює певну асиметрію. Це одна з чотирьох моделей, запропонованих Дж. Груїнгом і Т. Хантом, що виникла в 20-х рр. ХХ ст.

3. Двостороння симетрична модель - симетрія досягається збалансованістю відносин між одержувачем і відправником повідомлення. Виникла у 60-70-х рр. ХХ ст., описано Дж. Груїнгом і Т. Хантом.

Ідеальною є модель двосторонньої симетричної комунікації у формі діалогу, яка характеризується високим ступенем залученості ІГС у державно-управлінські процеси. При взаємодії враховуються сучасні концепції формування соціально-господарських взаємовідносин, теорії комунікації, соціального проектування. Влада не тільки усвідомлює необхідність розвитку взаємодії з ІГС, але і вміє їх організувати, використовує зворотний зв'язок для прийняття стратегічних та оперативних рішень. Управління комунікативним простором і всім комплексом комунікацій суб'єкта із суб'єктом, формування комунікативної компетентності забезпечується системністю в реалізацію комунікативної політики державного органу [4, с. 124]. Комунікативна політика як безперервна управлінська діяльність суб'єкта владних відносин з розподілу комунікативних ресурсів (інформація, умови, чинники, сукупність методів і засоби її поширення) для підвищення ефективності функціонування установи необхідна для створення цілісного бачення комунікативної діяльності, і, відповідно, більш об'єктивного уявлення про значення і застосування окремих її засобів [3, с. 21]. На жаль, у нашій країні погано сформована комунікативна система, яка, до того ж, погано фінансується, що не дає їй змоги розвиватися потрібними темпами. Розвиток гальмує також відсутність кваліфікованих кадрів, слабкий розвиток відповідної правової та рекомендаційної бази, відсутність чітких завдань і методів. Розв'язання окреслених проблем допоможе створити ефективну комунікативну систему і досягти головної мети PR-служб органів влади - підвищення довіри громадян до державного апарату і його співробітників.

В умовах розбудови в Україні сучасного інформаційного суспільства як органічного сегмента глобального інформаційного простору та відповідно посилення комунікативної парадигми в публічному управлінні актуалізується усвідомлення в керівництва певного органу влади доцільності використання у своїй діяльності сучасних комунікативних технологій і, відповідно, розвитку таких напрямів діяльності, як:

- розширення кола суб'єктів комунікативної взаємодії публічної влади і ІГС та координація їх діяльності через створення спеціальних експертних рад при відповідних органах публічної влади.
- тісне співробітництво зі ЗМІ;
- взаємодія з прес-службами органів публічної влади різних рівнів;
- моніторинг громадської реакції і ЗМІ;
- аналіз ситуації в регіоні і країні, прогнозування тенденцій розвитку громадянського суспільства за певними сегментами;
- підвищення кваліфікації співробітників публічних органів влади у питаннях комунікативних технологій;
- розробка й побудова моделі ефективної інформаційної взаємодії органів влади всіх рівнів за різними напрямами і групами.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити такі узагальнення.

1. Взаємодія органів публічної влади і ІГС є процесом досить розбудованим та багатовимірним, має інтегральний характер та охоплює широкий спектр проблем.

2. Для збереження ефективності взаємодії органів публічної влади і ІГС учасники процесу повинні бути відкритими до процесу спілкування та відмовитись від будь-яких ідеологічних або політичних упереджень.

3. Учасники взаємодії роблять свій внесок у компроміси та їх втілення.

4. Мають бути виключені нав'язування позицій або перемога інтересів однієї сторони за рахунок іншої.

5. Взаємодія органів публічної влади і ІГС має ґрунтуватися на п'яти головних процесах: об'єднання, визнання, комунікації, взаєморозуміння, довіра.

6. Для ефективної взаємодії органів публічної влади і ІГС необхідним є постійний обмін інформацією, що за умови системності формує комунікативну політику, забезпечує зворотний зв'язок та перехід від одностороннього інформування громадян про дії влади до двосторонньої комунікації «ІГС – державний орган – ІГС».

Висновки.

Проведене дослідження показало, що комунікативні підходи, які знаходяться в розпорядженні органів публічної влади, потребують зміни ставлення до них й активізації участі у взаємодії всіх учасників процесу управління. Оптимальною моделлю вибудовування взаємодії органів влади з ІГС може стати модель «партнерство та діалог». Але для її ефективної реалізації в системі публічного управління необхідно провести такі системні заходи:

- регламентувати здійснення стратегічного планування комунікацій, зокрема, проведення аналізу комунікативної цінності дій;
- забезпечити формування ефективної системи комунікативних каналів для взаємного обміну інформацією та активізації взаємодії суб'єктів комунікації;

- забезпечити реалізацію ефективної обґрунтованої публічної інформаційної політики та створення розвиненої інформаційної інфраструктури органів влади;
- провести оптимізацію системи постійного зв'язку між осередками ухвалення державно-управлінських рішень та ІГС ;
- здійснити посилення практики публічної звітності органів публічної влади з питань, що становлять суспільний інтерес;
- запровадити моніторинг якості комунікацій через функціонування системи зворотнього зв'язку, ефективного діалогу на різних рівнях;
- запровадити використання сучасних технологій паблік рилейшнз, маркетингових комунікацій і спін-докторінга (у напрямі виправлення новин, які отримали негативне сприймання цільовою аудиторією) для корекції інформаційного простору.

Але існує ще одна аксіомальна вимога щодо забезпечення результату комунікативної взаємодії органів публічної влади і ІГС. Лише за наявності в обох сторін високого рівня правової культури та ініціативи відбувається вдосконалення якості правотворчості і реалізації норм права, обмеження свавілля влади, встановлення належної регламентації діяльності органів влади при виконанні ними своїх завдань і функцій - формується сильна держава з розвиненим громадянським суспільством.

Література.

1. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики: наук. розроб. / авт. кол. : С. О. Телешун, І. В. Рейтерович, С. В. Ситник [та ін.]. - К. : НАДУ, 2013. — С. 23.
2. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії: монографія / Козаков В. М., Рашковська О. В., Ребало В. А. та ін. – Київ: Персонал, 2017. - 288 с.
3. Дзвінчук Д. І. Комунікативна політика органів місцевого самоврядування / Д. І. Дзвінчук. – Івано-Франківськ: [б.в.], 2016. – 129 с.
4. Колосовська І. Комунікативна складова в контексті модернізації управлінських підходів і механізмів/ І. Колосовська // Ефективність державного управління. – 2016. – Вип. 4 (49). – Ч. 1. – С. 120-135.
5. Крутій О. М. Комунікативна парадигма партнерської взаємодії суб'єктів державного управління / О. М. Крутій // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 6. – С. 113-116.
6. Лашкіна М. Г. Нові підходи до комунікації в публічному просторі державного управління / М.Г. Лашкіна // Публічне управління: теорія та практика. – 2013. – Вип. 1. – С. 10-18.
7. Пеліванова Н. І. Нові формати взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства у підготовці національної стратегії розвитку громадянського суспільства. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/strategiya-rozvytku-gromadyanskogo-suspilstva.pdf>
8. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: загальні тенденції, регіональні особливості : аналіт. доп. – К.: НІСД, 2014. – 78 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-04/grom_susp-bdf01.pdf
9. Сем'оркіна О.М. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33679

References.

1. Teleshun, S.O. Rejterovych, I.V. and Sytnyk, S.V. (2013), Vzaiemodiiia derzhavy i suspil'stva v protsesakh publichnoi polityky [The interaction of state and society in public policy processes], NADU, Kyiv, Ukraine.
2. Kozakov, V.M. Rashkovs'ka, O.V. and Rebkalo, V.A. (2017), Derzhavno-hromadians'ka komunikatsiia: shliakh vid kryzy do vzaiemodii [State-civil communication: the path from crisis to interaction], Personal, Kyiv, Ukraine.
3. Dzinchuk, D.I. (2016), Komunikatyvna polityka orhaniv mistsevoho samovriaduvannia [Communicative policy of local governments], Ivano-Frankivs'k, Ukraine.
4. Kolosovs'ka, I. (2016), “Communicative component in the context of modernization of management approaches and mechanisms”, *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 4 (49), no. 1, pp. 120-135.
5. Krutij, O. M. (2012), “Communicative paradigm of partnership interaction of subjects of public administration”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 113-116.
6. Lashkina, M.H. (2013), “New approaches to communication in the public space of public administration”, *Publichne upravlinnia: teoriia ta praktyka*, vol. 1, pp. 10-18.
7. Pelivanova, N.I. (2020), “New formats of interaction between public authorities and civil society in the preparation of a national strategy for civil society development”, available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-05/strategiya-rozvytku-gromadyanskogo-suspilstva.pdf> (Accessed 25 May 2020).
8. NISS (2014), “On the state of development of civil society in Ukraine: general trends, regional features”, available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2014-04/grom_susp-bdf01.pdf (Accessed 25 May 2020).
9. Sem'orkina, O.M. (2010), “Interaction of the state and civil society institutions”, available at: https://minjust.gov.ua/m/str_33679 (Accessed 25 May 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.06.2020 р.